

---

22 TEMMUZ SEÇİM SONUÇLARINI CHP ÖZELİNDE OKUMAK

Tanju TOSUN*

Giriş

22 Temmuz seçimleri, seçim sürecinde yaşanan gelişmeler nedeniyle, üzerinde siyasal analizcilerin uzun süre yazıp, çizmelerine imkan tanıyacak bir demokratik saymaca olarak zihinlerde yer edeceğe benziyor. Seçim öncesinde Cumhurbaşkanlığı seçim yöntemi odaklı tartışmaların doldurduğu popüler siyasal gündemde, güncel siyasetin toplumsal içeriğinden çok, yüzeyindeki yapaylıklar, toplum dışı ağırlıklı konular belirgindi. Şunu da belirtmek gerekir ki, her şeye rağmen ülke olağanüstü politik koşulların tetikleyiciliğinde gittiği genel seçimden, Türk demokrasisi hanesine yazılacak olumlu puanlarla anılabilecek olağan sonuçlarla çıkmıştır. 22 Temmuz seçimleri bu niteliklerine bağlı olarak, kimileri tarafından sosyolojinin siyasete cevabı olarak yorumlanmış¹, kimileri ise seçimi AKP-Asker koalisyonunun tescili olarak değerlendirmiş², seçimlerin demokrasi alanını genişlettiğini düşünenler de olmuştur³. Bilindiği gibi, 22 Temmuz seçim sürecini

---

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası İlişkiler Bölümü

¹ Türkiye Günlüğü dergisinin "Seçim 2007" özel sayısının kapak sayfasına "22 Temmuz 2007 Sosyolojinin Siyasete Cevabı" şeklinde başlık atılmıştır. Bkz. Türkiye Günlüğü, S: 90.

² Taha Parla'yla Söyleşi, Mesele (Kitap Dergisi), S:10, Ekim 2007, s. 8.

³ Sencer Ayata; "22 Temmuz'da Ne Oldu? (Yazı Dizisi), Milliyet, 23-25 Ağustos 2007.

olağanüstü hale getiren gelişmeler, 27 Nisan e-muhtırası, Cumhuriyet mitingleri ve Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde Anayasa Mahkemesinin Cumhurbaşkanlığı seçim turlarının başlaması için gerekli toplantı yeter sayısı konusunda verdiği karardır. Nedenleri ve sonuçları ne olursa olsun, 22 Temmuz'daki seçmen tercihleri parti sisteminin kurumsallaşması, siyasi rejimin olağanlaşması ve demokratikleşmesine katkı yapıcı nitelikte oldu. Seçmenlerin sandıkta yaptıkları tercih ve kararları, bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek Türk siyasetinde geleceğin dengelerinin bugünden inşasına bu seçimin katkıda bulunduğunu düşündürmektedir. Bu çalışmada, CHP örneğinde, özellikle bu parti üzerinden seçim sonuçları değerlendirilecek, seçim sürecinde CHP'nin bir politik parti olarak kendini konumlandığı yer, seçmenin buna tepkisi, seçim öncesi ve sonrasıyla irdelenecektir. Bunu yapabilmek için, önce sonuçların anlam ve önemine dair bir değerlendirme yapılması yerinde olacaktır.

1. 22 Temmuz'a Giderken Türkiye ve CHP Halleri

Türkiye'nin genel seçimlere, seçimin olağan tarihinden önce, erken bir tarihte gitmesinin başlıca nedeni, Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanlığı seçiminin başlayabilmesi için parlamentoda aradığı sayısal çoğunluğa (367 milletvekilinin oylama sırasında hazır bulunması zorunluluğu) ilişkin verdiği karar karşısında, AKP'nin Cumhurbaşkanlığı seçim turlarının ardından almış aldığı seçim kararıydı. Sandığa giderken, Türk siyasetinin en yalın fotoğrafı, olağan bir demokraside seçim sürecinde partiler arası rekabette gözlenebilecek olan, programlar, projeler üzerinden yarışma iken, bizde bu süreç çok daha basit ve yapay biçimde işlemiştir. Partilerin seçim kampanyaları özellikle muhalefet partilerinin tetikleyiciliğiyle birbirlerini yıpratma stratejileri üzerine kurgulanmıştı. Başta CHP, bu süreçte bir kriz politikasında ısrar ederek, bu sayede parti içinde parti yönetimine karşı gelişen tepkiler konusunda hedef saptırmak, parti dışında ise devam etmesini arzuladığı askeri ve bürokratik vesayet üzerinden kitlenin en azından bir kesimiyle temas kurmaya devam etme amacını güdüyordu⁴. Siyasal partilerin, liderlerin kampanya sürecinde politik ajandalarını meşgul eden; acil çözüm bekleyen, önemi had safhada olan sorun boyutları değil, daha ziyade rakipleri bir yerlerde sıkıştırma temelli sanal sorunlardı. Türkiye, toplumu ve siyasetiyle seçim sürecinde, Cumhurbaşkanlığı seçim tartışmaları odaklı bir gündemle meşgul

⁴ Murat Yılmaz; "CHP ve 22 Temmuz Seçimleri", Türkiye Günlüğü, S:90, s.122-123.

olduktan sonra, sıkıştırılmış bir kampanya dönemi geçirmiştir. Bu süreçte siyasal partiler kampanya gündemlerinde farklı noktalara odaklanmıştır. Yazımızın bu kısmında CHP'nin kampanya gündemine genel hatlarıyla göz atıp, CHP'nin 22 Temmuz performansının arka planına ve altyapısına ilişkin ipuçları yakalamak istiyoruz.

CHP'nin seçimde başarılı olabilmek için geliştirdiği siyasal stratejisinde toplumu ve taleplerini okuyup, bu taleplerle örtüşen projelerinden çok, siyasal merkezin duyarlılıklarıyla örtüşen projelerle toplumun önüne çıkması dikkat çekmiştir. Tabii ki kimi seçim belgelerinde ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal projelerle seçmenlere seslenmeye çalışmıştır. Özellikle de seçim bildirgesi oldukça kapsayıcı ve tutarlı projeleri içeriyordu. Fakat, son tahlilde partinin genleriyle daha fazla uyumlu laikçi-cumhuriyetçi-hayat tarzı inşacı yönelimler, bildirgedeki derin ve detaylı projelerin örtülmesine ve seçmene aktarılamamasına neden olmuştur. Bir başka anlatımla, parti özellikle ekonomik ekseninde iddialarını ve alternatif politikalarını görünür kılamamış, "CHP...bu seçimde de dayanacağı/savunacağı güçleri emekçiler, yoksullar ve dışlanmışlar olarak tanımlamadı; AKP ve İslamcılık karşısında "yaşam tarzı" savunuculuğuna sarılmıştır⁵.

CHP'nin kampanya stratejisinde öne çıkardığı noktaları birkaç kaynak malzeme aracılığıyla değerlendirmek mümkün. Lideri Baykal'ın seçim meydanlarındaki konuşmaları, partinin seçim afişleri ve gazete ilanları kanımızca bu konuda yeteri kadar ipucu verir niteliktedir. CHP'nin "Pusula 2007" adını verdiği seçim bildirgesinde, partinin yeni bir Türkiye kurma iddiasının çerçevesi çizilmiş, CHP iktidarında oluşturulacak yeni düzende teröre son verileceği, halkın sokakta huzura kavuşacağı, teslimiyetçiliğin sona ereceği, dokunulmazlıkların kalkacağı, tarım kapsamlı bir reform yapılacağı, işsizliğin kabus olmaktan çıkacağı, eğitimde kapsamlı reform yapılacağı, hiç kimsenin aç yatmayacağı iddia edilmiştir⁶. Bildirgenin daha giriş kısmındaki bu iddialar, partinin aslında siyaset, toplum ve ekonomiye dair tahayyülünün geniş bir perspektife oturduğunu göstermekteydi. Nitekim, bildirge ayrıntılı olarak incelendiğinde, her alt başlık tespit edilen sorunlar ve bu sorunlara ilişkin partinin somut çözüm önerilerine yer veriyordu ki, bu alt başlıklar terör, güvenlik, huzur, laiklik, dış politika, insan hakları, yargı, temiz siyaset, dürüst yönetim konularında odaklanıyordu.

⁵ Aziz Çelik; "22 Temmuz Aynasında AKP ve Sol", *Birikim*, Temmuz 2007, S.219, s. 16.

⁶ Cumhuriyet Halk Partisi Pusula '07 (Seçim Bildirgesi),

<http://www.chp.org.tr/secim2007/index.php>

CHP bildirgesinde ekonomi politikalarında sosyal demokrasi sosyal piyasa ekonomisi ile anlamlandırılarak, bu modelin partinin ekonomi politikalarında temel tercihinin olduğu anlaşılmaktadır. Sanayileşme, bilişim, esnaf başlığı altında, özellikle günümüzde bir sektör olarak bilişimin geldiği nokta üzerinde durularak, ekonomide bu sektörün artı değer olarak ulusal ekonomiye katkı yapmasının önemine değinilmekte, partinin küçük ve orta büyüklükteki esnafın da yanında olduğunu altı özenle çizilmekteydi. Bildirgede tarımdan, enerjiye, işsizliğe, eğitim, kültüre, gençlik, kadına, bölgesel kalkınmaya kadar farklı konular üzerinde durulurken, bildirgede kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasının gereği özenle vurgulanmış ve bunun için “İstanbul Özel Yönetimi” gibi modeller dahi önerilmiştir. Ulaştırma, çevre, turizm gibi konulara da yer ayrılan bildirgede, yurt dışında yaşayan Türklerin yaşadığı sorunlar tespit edilerek, buna yönelik çözüm önerilerinin geliştirildiğini görüyoruz. Buna yönelik olarak, yurt dışındaki vatandaşların gerek bulundukları ülkelere uyumlarının teşvik edileceğinden, gerekse kültürümüzü yaşamaları ve yaşatmaları için gerekli desteğin sağlanacağından söz edilmiştir. Aynı bildirgede CHP’nin dünya sosyal demokrat partileriyle geçmişte kurdukları yakın ilişkilerin sürdürüleceğinden de söz ediliyordu⁷.

Seçim kampanyasında CHP’nin temel sloganı “Halkı Ezdirmeyeceğiz! Ülkeyi Soydurmayacağız! Devleti Böldürmeyeceğiz! Şimdi CHP Zamanı” idi. Bu sloganlar ilk bakışta partinin toplumla kurmaya çalıştığı bağda temel kilometre taşının kültür kadar, ekonomi, ahlak, siyaset olduğunu gösterse de, CHP bu iddialarını her yönüyle zengin ve sosyal boyutları baskın olan siyaset tahayyülleri şeklinde sokakta karşılık bulacak mesajlarla aktaramamıştır. Bunun başlıca nedeni; bildirgede yer alan bu unsurları yüksek sesle dillendirmek yerine, ağırlıklı olarak kitleyle laiklik, Cumhuriyet iddiaları aracılığıyla irtibat kurmaya çalışmasıydı. Partinin diğer iddiaları kavramların gerisinde kalmış, görünür olamamış, ses getirememiştir. Özellikle de seçim bildirgelerinin sıradan seçmenler tarafından pek incelenmediği, takip edilmediği dikkate alınırsa, kampanya sürecinde liderin söyledikleri, gazetelerde yazanlar, siyasi reklamlar üzerinden seçmen bir CHP algısı geliştirmiştir. Bu algının ne olduğunu anlamak için, CHP’nin seçim afişlerine bakmak istiyoruz.

⁷ Cumhuriyet Halk Partisi Pusula '07 (Seçim Bildirgesi), <http://www.chp.org.tr/secim2007/index.php>

Seçim afişlerinden birinde gençlerle bir masanın arkasında ayakta duran Baykal'ın fotoğrafının altında řu ifadeye yer verilmiştir; "Gençler meslek sahibi olacak, geleceğe güvenle bakacak!" Afişte ÖSS'nin kaldırılacağından, her yıl 1 milyon üniversite öğrencisine, ayda 250 YTL eğitim bursu verileceğine kadar yaygınlaşan vaatler, CHP'nin bu hedef kitlenin seçim sandıklarındaki sayısal önemini çok iyi kavradığını gösteriyordu. Bir başka afişte, Baykal'ın "Lobilerin değil ,esnaf ve KOBİ'lerin iktidarı olacağız" şeklindeki sözleri, partinin toplumsal tabanında bu kesime verdiği önemi göstermesi bakımından dikkate değerd. Aynı afişte esnafa ne tür destekler verileceği ayrıntılı olarak sıralanmıştı. Cumhuriyet kavramının öne çıkarıldığı bir başka afişte řu ifade dikkat çekiyordu; "Cumhuriyet kazanacak, halk kazanacak". Afişin altında ise "Şimdi değişim zamanı....şimdi CHP zamanı" ifadesine yer verilerek, adeta Cumhuriyet-CHP özdeşliği tesis edilmeye çalışılıyor, bu birliktelik üzerinden halkın kazanacağı gibi pozitif bir mesaj verilmeye çalışılıyordu. CHP afişlerinden bir diğerinde Güneydoğu'daki teröre vurgu yapılıyor ve afişte řu başlığa yer veriliyordu; "Teröre son vereceğiz, ülkemizin bütünlüğüne sahip çıkacağız!" Afişte bir şehit ailesi ve şehit fotoğrafına da yer verilerek, bu sorun boyutu parti tarafından dillendirilip, sorunu ancak CHP'nin çözebileceği açıklanıyordu. Afişin altında sorunun nasıl çözülebileceğine ilişkin genel birkaç ifade dikkat çekmektedir. Partinin seçim afişlerinde öne çıkarılan diğer konular arasında özellikle kadın ve çağdaş eğitimin olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim, "Cumhuriyet kadınlarıyla çağdaş yarınlara " başlıklı bir afişte kadının toplumsal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesine yönelik parti iktidarında neler yapılacağı birkaç başlık altında dile getirilirken, Baykal'ın aynı afişte kadınların arasındaki bir fotoğrafına yer veriliyordu. Çağdaş eğitimin öneminin vurgulandığı bir diğer CHP afişinde ilköğretim öğrencileri arasında bulunan Baykal'ın fotoğrafının altında "Çağdaş Eğitim Reformu Gerçekleşecek" ifadesine yer verilmesi dikkat çekicidir. Aynı afişte partinin ilköğretimden üniversite eğitimine kadar, eğitimle ilgili vaatleri de sıralanmıştır.

CHP'nin gazetelerde yayınlanan seçim ilanları, afişlerle karşılaştırıldığında, seçmene yönelik mesajların daha keskin biçimde aktarıldığı belgeler olarak dikkat çekmektedir. Nitekim "Karar sizin" ifadesine yer verilen, adeta bir film afişi gibi tasarlanmış bir ilanda "AKP Yapım Sunar" başlığıyla AKP iktidarı dönemindeki yolsuzluk iddiaları "Büyük Vurgun" başlığını taşıyan bir film afişi şeklindeki ilanla kitlelere anlatılmaya çalışılmaktadır. İlanın bir tarafında Maliye, Ulaştırma

Bakanları ile Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül filmin baş aktörleri olarak gösterilmekte ve filmin konusu yolsuzluklar üzerine odaklanmış durumdaydı. "4 Kafadar" şeklinde ilan edilen bu politikacılar, ilanda seçim sonrasında yolsuzlukların hesabını nasıl verecekler diye bir soru da sorulmaktadır. İlanın diğer tarafında Erdoğan'ın geçmişte "Taliban destekçisi Gulbeddin Himetyar'ın önünde diz çökmüş fotoğrafı" ifadesiyle Taliban-AKP ilişkisi sembolik olarak kurulmaya, bir özdeşlik tesis edilmeye, bunun üzerinden AKP'nin Cumhuriyet karşıtı olduğu şeklinde bir mesaj verilmeye çalışılmıştır⁸.

Bir diğer ilanda "Yalanını da Al Git!" başlığı altında kepengi kapalı bir dükkan fotoğrafı ile AKP'nin KOBİ'lere vaadinin yer aldığı billboarda yer verilerek, kitlelere AKP'nin aslında esnafın yanında olmadığı mesajı aktarılıyordu⁹. "Yalanını da Al Git!" başlığı bir başka gün, farklı fotoğraf kullanılarak bir gazete ilanında yer bulmuştur. Bu kez kuru ekmek, çay ve soğandan oluşan yoksul bir sofraya, sofranın altında bir gazete kağıdı, gazete kağıdında AKP'nin "İstikrar ve güvenin devamı için 5 yılı kaybetme yine kazan" şeklindeki ilanı dikkat çekiyor. Burada da AKP'nin inandırıcılığının olmadığı şeklinde seçmene mesaj verilmeye çalışılmıştır¹⁰. CHP bu sloganı gazetelere verdiği çeşitli ilanlarda sıklıkla kullanmıştır. Örneğin bir başka ilanda aynı ifade AKP'nin "Kira Öder gibi ev sahibi oldum" afişinin aslı olduğu bir gecekondu ve burada oturan bir bayanın fotoğrafı ile birlikte verilerek, rakibine dair negatif bir mesaj verilmeye özen gösterilmiştir¹¹. Milliyet'e verilen bir başka ilanda "Tayyip'in Karnesi" başlığı altında ekonomi, politika, terör gibi ana başlıklara dair bazı konular seçilerek Erdoğan'a bu konularda dönemsel olarak başarısızlık iddialarına yer verilmiştir. Örneğin "Terör: 71 şehit, son altı ayda" gibi. Bu ilanın altında da diğerlerinde olduğu gibi, "Şimdi CHP zamanı" şeklindeki sloganla seçmen bu kez CHP'yi iktidara taşımaya davet edilmektedir¹². Başka bir ilanda "Ben buradayım Sen Nerdesin?" başlığı altında bir TV stüdyosunda Baykal, yanındaki koltuk boş biçimde diğer konunun gelmediği bir ortamda bulunmaktadır. Programın adı "Er Meydanı". Görüldüğü gibi, burada verilmek istenen mesaj, CHP genel başkanının karşısına Erdoğan'ın çıkamamasıdır¹³. CHP'nin "CHP Oradaydı, İktidar

⁸ Milliyet, 21 Temmuz 2007.

⁹ Milliyet, 19 Temmuz 2007.

¹⁰ Milliyet, 18 Temmuz 2007.

¹¹ Milliyet, 17 Temmuz 2007.

¹² Milliyet, 16 Temmuz 2007.

¹³ Milliyet, 15 Temmuz 2007.

Neredeydi. Terörle Mücadele İçin CHP olağanüstü toplantı Teklif etti, AKP'liler Meclis'e bile gelmedi" başlığını taşıyan bir diğer ilanında, fotoğrafta TBMM'de dolu CHP sıraları ve boş AKP sıralarına yer verilerek, AKP'nin terör sorununu çözme konusundaki isteksizliğine vurgu yapılmıştır¹⁴. Bu partinin ekonomi vurgulu bir ilanda "Vergi Zulmüne son verilecek... Esnafımız kazanacak!" başlığını taşıyor ve alt başlıkta ise "CHP iktidarı, lobilerin değil, KOBİ'lerin iktidarı olacak" denilerek, ilanda CHP'nin çözüm önerileri sıralanıyordu. Baykal'ın fotoğrafının altında Baykal'a doğru bakan esnaf temsilcileri resmedilirken, "Oyunu ver, Cumhuriyete sahip çık" sloganıyla aslında ekonomi siyasetle harmanlanıp, ideolojik bir içeriğe sokularak, seçmene seslenilmeye çalışılıyordu¹⁵. Gazetelerde seçime yaklaşık bir ay kala parti tarafından verilen bu ilanların ortak özelliği, büyük ölçüde AKP'nin iktidar dönemindeki politikalarının eleştirilmesi üzerine odaklanmış olmasıydı. Hatta bu eleştiri bazen öyle bir hal almıştır ki, ilanlarda öne çıkarılan kimi çözüm önerileri dahi bu eleştiri denizi içinde kayboluyordu. Kanımızca bu yoğun eleştirel yaklaşımlı "negatif kampanya" CHP'ye seçmen nezdinde prim getirmek yerine puan kaybettirmiştir. Çünkü, bir noktadan sonra şiddetli eleştiri seçmenin eleştireni yıkıcı, alternatif üretmeyenler şeklinde görmesine yol açmaktadır.

CHP'nin negatif kampanya stratejisi Baykal'ın katıldığı mitinglerde kullandığı politik dilde de kendisini hissettirmiştir. Yurdun çeşitli illerinde mitinglere katılan liderin söyleminde AKP ve Erdoğan karşıtlığı üzerinden seçmene sesleniş, CHP'nin neler yapmak istediğini ve neler yapmaya aday olduğunu kitlelere anlatmasına engel olmuş ve kanımızca seçmen Baykal'ı yapıcı, uzlaşıcı bir politik aktör olarak değerlendirememiştir. Baykal'ın bir miting meydanında AKP'ye yönelik şu ifadeleri, kendisi eliyle yaratılmaya çalışılan siyasi kutuplaşmanın şiddetini göstermesi açısından dikkate değerdi: "Dışarıdan, içeriden birileri tertipler yapıyorlar. Bu seçim, Cumhuriyeti, Atatürk'ü kurtarma seçimidir. Barzani, Talabani, İmralı kimin iktidar olmasını ister, AKP'nin..."¹⁶. Bir başka miting konuşmasında, "Ben Tayyip Erdoğan'a kızmıyor, ona hakaret etmiyorum, yanlışlarını söylüyorum" diyen Baykal'ın aynı konuşmanın satır aralarında şu söyledikleri doğaldır ki inandırıcılığı konusunda şüphe uyandırıyor; "Sen Hikmetyar'ın

¹⁴ Milliyet, 14 Temmuz 2007.

¹⁵ Milliyet, 12 Temmuz 2007.

¹⁶ Deniz Baykal'ın Zonguldak mitinginde yaptığı konuşma, Radikal, 21 Temmuz 2007.

dizinin dibinden geliyorsun. Sen Yasin El Kadi'ya kefil olmaktan geliyorsun, sen sıkıştıkça gömlek değiştiriyorsun..."¹⁷. Seçim meydanlarında bu tür seçmenin gündeminden uzak biçimde kitleye sesleniş siyasal düşman imal ve ilan edici dil, 22 Temmuz sonuçları veri alındığında CHP ve Baykal için açıktır ki prim yapıcı olmamıştır.

2.3 Kasım'dan 22 Temmuz'a: Yeni Seçmen Mevzilenmelerinden 'NormalSeçim'e

3 Kasım seçim sonuçları, Türk parti sisteminde yeni bir seçmen mevzilenmesinin oluşmaya başladığını ilan etmişti. Özellikle AKP ve GP gibi yeni kurulan partilerin kurulduktan kısa bir süre sonra katıldıkları ilk seçimde kendilerine yönelen toplumsal desteğin yaygınlığı ve partilerin ideolojik temelleri veri alındığında, partiler arası rekabetin ideolojik temellerinde, partilere yönelen desteğin sosyal temelleri ile parti taraftar bağlılığında uzun süreli etkisi olabilecek yeniden mevzilenmelerin oluşmakta olduğu kimi siyasal analizciler tarafından öngörülmüyordu. 22 Temmuz sürecinde uygulamaya sokulan "olağanüstü operasyonlar" a rağmen, parti tercihlerinden şiddetli biçimde sapmayı gerektirecek politik, ekonomik sorunlar yaşanmadığı için, aslında son seçim sonucunda ortaya çıkan tablo seçmen tercihlerinin sandıkta olağan biçimde akmaya devam ettiğini göstermiştir. Nitekim, bu olağan akışın başlıca göstergeleri; AKP'nin 4.5 yıllık iktidarında uyguladığı politikaların sonucunda toplumla kurduğu bağın güçlenmesi, CHP'nin ciddi bir özgürlükçü, demokratik sol siyaset önermesiyle toplumun karşısına çıkamamasıdır. AKP'nin oylarını 3 Kasım'a göre belirgin biçimde arttırmasının yanı sıra, MHP ve bağımsızların parlamentoya girmeleri veri alındığında, yaşanan sınırlı seçmen dalgalanmalarına rağmen, bu durum parti sistemindeki mevcut güç dengesini değiştirecek ölçüde olmadı. 22 Temmuz seçimleriyle ortaya çıkan tablo, partilerin potansiyel oy güçleri bakımından seçim öncesindeki olağan durumu yansıttığı için, bu seçimi Norris ve Evans'ın kavramsallaştırmasıyla parti sisteminde var olan durumu değiştirmeyen "olağan, normal ya da süre giden seçim" (maintaining election) olarak tanımlayabiliriz. Seçim literatüründe bu seçim türünün en temel özellikleri, ülkede seçmenlerin parti tercihlerinden sapmaya yol açacak şiddetli sorun, olay yaşanmaması nedeniyle, normal seçimlerin mevcut durumu yansıtmasıdır. Ayrıca, seçmen dalgalanmaları yaşansa dahi, bu durum güç dengelerini değiştirecek ölçüde olmaz, sonuçta seçmen

¹⁷ Deniz Baykal'ın Sakarya mitinginde yaptığı konuşma, Radikal, 20 Temmuz 2007.

tercihleri olağan biçimde akar, nadiren ise parlamentoda güç dengeleri değişir ve farklı bir parti parlamentoya hakim olur¹⁸.

3. Seçim Coğrafyasına İlişkin Gözlemler: CHP Ağırlıklı Bir Değerlendirme

22 Temmuz sonuçlarını, seçim haritasındaki partilerin oy güçlerini, 3 Kasım'a göre yaşanan oy değişimini veri almak suretiyle değerlendirmek, seçimin ilan ettiği gerçeklikleri anlayabilmek, özellikle CHP ekseninde seçim coğrafyasındaki değişimi görebilmek açısından önemlidir.

Aşağıdaki haritada 3 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 seçimlerinde partilerin 1. olduğu iller gösterilmektedir. Sol taraftaki haritada 3 Kasım, sağ taraftaki haritada ise 22 Temmuz genel seçimlerinde partilerin rakipleri arasında en fazla oyu alarak, 1. parti olduğu iller yer alıyor. İki haritanın kabaca karşılaştırılmasından anlaşılacağı üzere, CHP'nin batı kıyı illerinde 1. olduğu il sayısının azalması, partinin batıya sıkışmakta olduğuna ilişkin en belirgin kanıttır.

Harita:1 3 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 Seçimlerinde Partilerin 1. Olduğu İller*

* Kaynak: Sezgin Tüzün; "Seçim Haritası", Radikal, 29 Temmuz 2007.

CHP'nin 2002 seçimleriyle karşılaştırıldığında 2007 seçiminde ciddi anlamda gerileme yaşadığı, bir başka anlatımla bu seçimden önemli kayıplarla çıktığı haritada belirgindir. Nitekim, CHP'nin 1'inci sırada olduğu il sayısı 2002'de 10 iken, son seçimde 5'e düşerken, 2002 seçimlerinde coğrafi olarak 3 Bölgede 1'inci sırada olan CHP, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'ndeki birinciliklerini AKP'ye kaptırarak 2'nci sıraya gerilemiş, sadece Trakya'da 1'inci sırada varlığını devam ettirmektedir. 2002'de 18 ilde milletvekili çıkaramayan CHP'nin bu kez milletvekili çıkaramadığı il sayısı 36 olmuştur. Diğer yandan, CHP'nin 2002'de 178

¹⁸ Bkz. Pippa Norris, Geoffrey Evans; "Introduction: Understanding Electoral Change", (in) *Critical Elections British Parties and Voters in Longterm Perspective*, Sage Publications, London, 1999.

olan milletvekili sayısı son seçimde 112'ye gerilemiş, CHP listelerinden seçilmiş olan 13 DSP'li partiden ayrıldıktan sonra partinin milletvekili sayısı 99'a düşmüştür. Salt bu sayı bile veri alındığında, CHP'nin geldiği nokta kolaylıkla anlaşılabilir¹⁹.

CHP'nin oylarını analiz ederken, büyük kentlerdeki özellikle lokal oy gücüne bakmak da gerekir. Örneğin; İstanbul'da CHP bu seçimde 3 Kasım'dakine benzer biçimde Kadıköy, Adalar, Beşiktaş, Şişli, Silivri'de 1. parti iken, AKP diğer ilçelerde ve mahallelerinde üstünlük kurmuştur. Bu üstünlük kendisini CHP ve AKP oylarında özellikle varlıklı, yoksul mahalleler örneğinde keskin kutuplaşma şeklinde gösteriyor. İstanbul'da varlıklıların yaşadığı Ataköy'de CHP oyları % 61, Bağcılar'da Kadıköy Caddebostan'da %66.8, Feneryolunda % 64'tür. Modern cumhuriyetin kalesi olarak takdim edilen Ankara Çankaya'da CHP'nin 229 297 adet oyuna karşılık AKP'nin aldığı 115853 oy, AKP'nin arzu ettiği kalenin henüz fethedilemediğini göstermesine rağmen, Batıkent'te sosyal demokrat belediyeciliğin konut sektöründeki ilk toplu konut projesinin hayata geçirildiği bu mahalledeki sandıklarda AKP oylarının CHP oylarını ikiye katlaması dikkate değerdir²⁰.

Tablo:2 Coğrafi Bölgelere Göre Partilerin Oy Ortalamaları (%) *
(3 Kasım 2002, 22 Temmuz 2007)

	Marmara Bölgesi (11 il)		Ege Bölgesi (8 il)		Akdeniz Bölgesi (8 il)		Karadeniz Bölgesi (18 il)		İç Anadolu Bölgesi (13 il)		Doğu Anadolu Bölgesi (14 il)		Güneydoğu Anadolu Bölgesi (9 il)	
	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007	2002	2007
Bağımsız	-	1,2	-	1,3	-	2,2	-	1,9	-	1,8	-	23,9	-	28,1
MHP	8,2	14,4	10,1	19,3	13,0	23,8	8,4	13,8	12,0	17,6	7,5	7,6	5,1	5,6
DYP-DP	12,0	7,6	15,8	7,7	12,6	6,8	12,6	6,7	8,5	4,2	8,5	4,1	9,2	5,2
SP	2,5	3,1	1,1	1,4	1,5	1,6	3,0	3,3	2,5	2,4	3,6	1,5	2,8	1,3
GP	11,6	6,9	9,9	4,1	5,3	2,0	4,2	1,6	4,5	1,0	1,6	0,5	2,2	0,7
CHP	21,1	25,6	20,0	22,4	20,0	20,2	14,7	16,7	15,5	14,5	12,9	10,8	9,7	7,8
AKP	29,3	38,8	27,7	40,8	31,3	38,4	39,3	51,8	44,2	55,6	24,9	49,1	25,0	52,0

* 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde bağımsızların bölge oy ortalamasının verilmeme nedeni, 22 Temmuz 2007 seçimlerindeki bağımsızların büyük çoğunlukla DTP çizgisinde olmaları dolayısıyla, karşılaştırma yapılamayacağındandır. Tablodaki partilerin bölgesel oy ortalamaları Yüksek seçim Kurulu'nun seçim verileri dikkate alınarak hesaplanmıştır. Bkz. www.ysk.gov.tr

¹⁹ Bulgular, Erol Tuncer'in TESAV Yayınları arasında çıkan "SEÇİM 2007" kitabından alınmıştır. Bkz. <http://www.sdd.org.tr>

²⁰ Milliyet, 30 Temmuz 2007.

Türkiye'deki sosyal demokrat politik aktörlerin "solun kalesi" olarak ilan ettikleri İzmir'in de seçim haritasında derin AKP fırçasının izlerini artık görmeye başladığımızı belirtmek gerekir. Nitekim, 3 Kasım'da % 17.2 oy alan AKP, oylarını bu kez il genelinde % 30.5'e yükseltirken, İstanbul'da olduğu gibi kentin çevresinden merkeze doğru büyümekte ve CHP'yi kıyıya doğru adeta itmektedir. CHP çağdaş bir sosyal demokrat partiye yakışmayacak ölçüde varlıklı üst sınıfların yaşadıkları ilçe ve mahallelerde AKP'ye karşı açık ara bir üstünlüğe sahipken, yoksul çevrelerde seçmenle irtibatlanan partinin net biçimde AKP olduğu görülüyor. Karşıyaka ilçesinin Mavişehir, Bostanlı, Atakent gibi varlıklıların yaşadığı kıyı mahallelerinde CHP oyları % 60-70 arasında iken, Karşıyaka'da steril mekanların bir kaç kilometre uzağındaki yoksul mahallerde ise durum tersine dönüyor, AKP oyları % 50'lere yaklaşırken, CHP oyları % 20'lerin altında kalıyor*.

2007 seçimlerinin CHP açısından en yalın sonucu; partinin ülkenin batı ya da gelişmiş bölgelerinin partisine dönüşmesidir. CHP, yüksek oy oranlarını ülkenin batı bölgelerinde elde ederken, ülkenin batısından orta kısımlarına ve doğu bölgelerine doğru gidildikçe zayıflayan bir parti görünümüne sahip olmuştur. Partinin sosyo-ekonomik açıdan gelişmemiş bölgelerde düşük düzeyde kalan oy oranları, gelişmiş bölgelere doğru yükselmektedir. Örneğin; Trakya'daki ortalama oy oranı (% 36,2) ile Güneydoğu'daki ortalama oy oranı (% 8,7) arasında yaklaşık 4 katlık bir fark açığa çıkmaktadır²¹.

CHP'nin oy gücünü seçim haritasından 3 Kasım'la karşılaştırarak incelediğimizde, partinin 33 ilde oylarını arttırmış olmasına rağmen, bu artışın puan olarak 1-7 puan arasında sınırlı kalışı dikkat çekicidir. Oy artışının ardında yatan temel dinamik seçmenin CHP ile olan temsiliyet ilişkisinin güçlenmesinden değil, DSP ile yapılan ittifak nedeniyle bu parti seçmeni ile 3 Kasım'da YTP'ye yönelen seçmenin bu kez CHP'ye oy vermeleridir. CHP oylarının en fazla arttığı il 7.5 puanlık artışla Ardahan iken, en fazla oy kaybına uğranan il 8.4'lük kayıpla Ağrı'dır. Sadece Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve İzmir'de 1. parti olabilen CHP'nin 7 coğrafi bölgeden 4'ünde oyları sınırlı biçimde artarken, 3 bölgede oylarında gerileme dikkat çekiyor. Marmara'da 4.5, Ege'de 2.4,

* 22 Temmuz seçimlerini İzmir mahalleleri örneğinde inceleyen bir çalışma için bkz. Gülgün E.Tosun, Tanju Tosun; "Voter preferences in İzmir from 3 November 2002 to July 2007 elections: Is there any changes in the election map" (Sabancı Üniversitesi'nce düzenlenen 22 Temmuz seçimleriyle ilgili workshop'ta sunulan bildiri, İstanbul, 30 Kasım-1 Aralık 2007.

²¹ Bkz.Tuncer, a.g.e.

Akdeniz'de 0.2, Karadeniz'de 2 puanlık artışa karşılık, İç Anadolu'da 1, Doğu Anadolu'da 2.2 ve Güneydoğu Anadolu'da 1.9 puanlık kayıp söz konusu. CHP'nin ittifak yaptığı DSP ile birlikte elde ettiği oyların illere göre dağılımı, belirgin biçimde, kademeli olarak Orta Anadolu ile bu çizginin başını kopararak, ülkenin batısına, batısında da özellikle Kıyı Ege, Trakya'da kümелendiğini, bu nedenle adeta tipik bir bölge partisine dönüştüğüne işaret ediyor. CHP 3 Kasım 2002'de Trakya, Ege, Akdeniz sahil illeri ağırlıklı bir parti olmasına rağmen, batı sahil sonrası ilk sıra illerinin ardındaki geniş orta Anadolu bölgesinde birkaç öbekte kendi ortalaması ve üzerinde oy aldığı illere sahip iken, bu illerdeki konumunu da süratle yitirmiştir. Oy kaybına uğradığı illerin neredeyse tümünün (9 il) Ankara'nın doğusunda kalması bunun göstergesidir²². CHP 2002'ye göre 69 ilde ortalamasını korumasına rağmen, oylarını DSP ile ittifakına rağmen ülke genelinde dikkate değer ölçüde arttırmaması, CHP'nin oy istikrarının anlamsız kalmasına yol açmıştır.

4. Partiler Arasındaki Oy Alışverişleri

22 Temmuz seçimlerinde siyasal partilerin iller bazında elde ettiği oylarla, 3 Kasım oylarını korelasyon analizine tabi tuttuğumuzda, iki seçimde partiler arasındaki oy alışverişinin yönünü tespit etmek, bu suretle seçmen tercihlerindeki değişimi de gözlemek mümkün olur. Bu amaçla yaptığımız, iki seçimde partilerin il oylarının korelasyon analizinden elde ettiğimiz sonuçlar, ekteki tabloda verilmektedir. Bulgular oy alışverişi ya da oy kaymalarına ilişkin ipuçları verir niteliktedir. Şöyle ki; bütün partilerin 22 Temmuz iller bazındaki oylarıyla 3 Kasım oyları arasında istatistiki açıdan pozitif ve anlamlı yüksek bir korelasyon görünüyor. Bunun anlamı; partilerin tümünün kemikleşmiş bir seçmeni var. Bu seçmen tipi en fazla CHP ve MHP'de gözlenmekte. Ekteki tabloda asıl dikkat çekici nokta; AKP 22 Temmuz oylarıyla sadece AKP'nin kendi 3 Kasım ve Saadet Partisi 2002 oyları arasında pozitif ve istatistiki açıdan anlamlı bir korelasyonun olmasıdır. Bu durum AKP'nin 22 Temmuz'da 3 Kasım'da ağırlıklı olarak bir partiye oy vermiş seçmen yerine, çoğu partiye oy vermiş seçmenden destek aldığını düşündürüyor. Bu anlamda her partinin seçmeninden oy alabilen bir AKP var karşımızda. CHP oylarına bakıldığında, CHP 22 Temmuz oylarıyla 3 Kasım oyları arasında pozitif ve istatistiki açıdan çok anlamlı korelasyon var. Bu, CHP'nin kemikleşmiş seçmeninin çok fazla olduğu şeklinde okunmalı. CHP oylarıyla 3 Kasım DYP, GP ve DSP

²² Tüzün, a.g.g, 29-30 Temmuz 2007.

oylarıyla da pozitif, anlamlı korelasyonun bulunması, bu partiye adı geçen parti seçmenlerinden oy geldiği şeklinde yorumlanabilir. MHP 22 Temmuz oylarıyla, MHP'nin 3 Kasım kendi oyları dışında DYP, CHP ve GP 2002 oyları arasında pozitif, anlamlı korelasyonun tespit edilmesi MHP'ye bu partilerden oy kayması yaşandığı şeklinde yorumlanabilir. Bağımsız adayların oylarıyla DEHAP 3 Kasım 2002 oyları arasında gözlenen çok yüksek pozitif korelasyon da iki kesim arasındaki oy alışverişinin karinesidir. Ekte verilen tablodaki oy alışverişleri ya da kaymalarına dair veriler, aslında seçmen tercihleri arasında 3 Kasım'dan 22 Temmuz'a gerçekleşen hareketliliğin çok da sürpriz olmadığını düşündürüyor.

5. CHP'ye 22 Temmuz Dersleri

Herhangi bir yoksul coğrafyada sosyal demokrat partilerin sol duruşlarını terk etmedikleri takdirde, pek fazla çaba harcamadan, sosyal demokrat vaatler, projelerle halkın tercihihez mazhar olmak kolay iken, Türkiye'de kendini sosyal demokrat tanımlayan partilerin salt kültürel fay hattı üzerinden laikçi, radikal cumhuriyetçi dille seçmene seslenmelerinin seçmene cazip gelmediği 22 Temmuz'da bir kez daha tescil edildi. Aslında CHP'nin sol siyasete dair tahayyüllerinde geçmişle karşılaştırıldığında yerel sorunlara siyasi çözümler getirme iddiası çoktandır zayıfladığı gibi, dış dünyaya yeterinde açık olmadığı da bir gerçektir. Daha 12 Eylül sonrasında yeniden açıldığı 90'ların ortalarından itibaren, genel olarak ekonomiyi, toplumu ve siyaseti eksik, hatta yanlış okuyan bir CHP karşımızda duruyordu²³.

Türk siyasal modernleşmesinin biricik kurucu siyasal aygıtı olarak 1920'lerin ortalarından itibaren devlet eliyle işlevini yerine getiren CHP ve çizgisi, 80'lerde SHP eliyle bir ara sola açılrsa da, 90'ların ikinci yarısından itibaren devletçi kabuğuna geri çekilmiştir. Çünkü, parti seçkinleri topluma elini uzatma yerine, hep devletçi seçkinlerle tokalaşmayı tercih etmiş, bunu yaptıkça da CHP ile temasa hazır kitle kendisini CHP'ye potansiyel olarak yakın görse de, partiden uzaklaşmıştır. 22 Temmuz sonuçları bu uzaklaşmanın vardığı nihai noktaya işaret etmesi bakımından dikkate değerdir. Toplum, siyaset ve siyasetçi sınıfından ne talep ettiyse, CHP'nin onlara takdim ettiği yegâne şey; devletin toplumdan resmi istekleri olmuş, aş, iş, sosyal güvenlik, adil gelir dağılımı talepleri, cumhuriyetçi, laikçi politik dilin arasında silikleşmiş, bu talepler sessizlik sarmalında talep edenlerle birlikte

²³ Ayata; a.g.y., Milliyet, 25 Ağustos 2007.

kaybolup gitmiştir. Sonuçta toplum da merkez sol ile geçmişte kurduğu sınırlı bağ yerine, 22 Temmuz'da bir kez daha yeni siyasal duraklarda mola vermiştir.

AKP iktidarı döneminde konu ne zaman demokrasi, haklar, özgürlükler meselesine gelse, CHP özgürlükçü sol bir partiden beklenebilecek reflekslerle toplumun önüne çıkmak yerine, evrimci vasat bir sağ partinin bile gerisine düşmüştür. Türban ve Kürt sorununa, Anayasa ve ceza yasalarındaki anti-demokratik hükümlerin ayıklanması konularına yaklaşımında, CHP beslendiği dünyevi kutsallıkları uhrevi kutsallıklara karşı fırsat buldukça siyasi ikbal ve rant uğruna kışkırtarak, çatışmacı siyasetin asli aktörü oldu. Aslında CHP "1980 sonrası merkez siyasetinin temel unsurlarından biri olarak Özman ve Coşar'ın belirttiği üzere "Türk-İslam sentezi formülünün bir çıktısı olarak, 1990'ların sonlarından itibaren gözlemlenebilecek olan denetlemeyen İslam'dan kurtulmuş bir merkez arayışının hakim olduğu bir politik ortamda bu arayışın kurumsal politikada taşıyıcılığını üstlenmiştir²⁴. Oysa ki çoğulcu, demokratik uzlaşma siyasetinin özellikle özgürlükçü sol partilere yüklediği yegane misyon, her türlü ön yargılardan arınarak, farklılıklarımızla birlikte "birarada yaşayabilecek miyiz" sorusuna hiç düşünmeden "evet" yanıtını verdirtecek formüller üretmeleridir.

CHP ekonomi alanında da iktidarın ekonomi politikalarına karşı muhalefet döneminde arkasında durabileceği, özgürlükçü, çağdaş bir sosyal demokrat partiye yakışan projeler, yaklaşımlar geliştirememiştir. Sol olmayı çoğu zaman piyasa gerçekliğine muhalif olma şeklinde yorumlayan CHP, piyasa ekonomisinin yurttaş yararına sosyalleştirilebileceğini, bu yolla alternatif sosyal adalet, refah politikaları üretilebileceğini dahi düşünmek için fikri mesai harcamamıştır. Özelleştirme, kamunun yeniden yapılanması, kamuda etkinlik, işgücünün verimliliği tartışmalarında net bir tavır takınmak, alternatif çözüm önerisi geliştirmek yerine, salt karşı olmayı siyaset yapma olarak algıladı. Parti elitlerinin 22 Temmuz sonuçlarını CHP adına neredeyse başarı olarak okumaları, partinin tarihin tozlu raflarında kalmış devrimci özü uğruna halen CHP ile irtibatını kesemeyen bir avuç seçmenin masum duygularını bu kesimin fırsat bilerek, kendisine yönelen toplumsal desteği suistimal etmeleri, sonuçta sosyal demokrasinin geleceğini bloke etmelerinden başka bir şey değil.

²⁴ Aylin Özman, Simten Coşar; "Yok saymanın merkez-siyaseti: Dar alanda politik tercihler", *Birikim*, Temmuz 2007, S.219, s.14.

Seçim sonuçları CHP'nin yürüdüğü devlet-statüko takviyeli yolun çıkılmaz sokaklarla dolu olduğunu bir kez daha göstermiştir. Aynı durum geçmişteki devleti koruma refleksinin "cumhuriyeti koruma ve kollama refleksine dönüşmesinin, bugün CHP'nin işine yaramadığını, CHP'nin diğerk partilere oy vermiş seçmenlerin büyük çoğunluğunun ikinci tercihlerini temsil etmeyen, kendi iç.ne kapanma eğilimleri yüksek bir toplumsal kesim partisine dönüştüğünü de ilan etti²⁵.

Seçmenin 22 Temmuz'da sandıkta CHP-DSP birlikteliğine verdiği beşte birlik destek, 1983 sonrası Türk merkez solunun toplumsal tabanındaki daralmaya dair üzerinde önemle durulması, dikkate alınması gereken bir ikaz olarak okunmalı. Merkez sol, sandıkta salt sayısal bir zafiyete uğramış değil, asıl sorun toplumsal meşruiyetinin süratle aşınıyor olmasıdır. Meşruiyetin aşınmasının ya da kitle gözündeki itibar kaybının doğal sonucu; bu kanatta konumlanan partilerin Türkiye'de çoğulcu siyasette iktidara rakip olabilecek alternatif bir potansiyel blok dahi olamamalarıdır. CHP-DSP birlikteliğinin ancak beş seçmenden birinin tercihine mazhar olması, Keyman'ın betimlediği Türkiye'nin siyasal alanına dahil merkez-çevre, sağ-sol, ulusal-küresel, vatandaşlık-kimlik temelinde farklılaşmış çok katmanlı çatışma alanlarında²⁶ genel olarak bu çizginin konumlandığı pozisyon dikkate alırsa daha iyi anlaşılabilir. Bu dikotomilerde merkez sol çizginin 90 sonrası temel ekonomi, siyaset ve toplum önermelerinde baskın olan; ilk unsurlardır. Devletçi-seçkinci cephenin vesayetçi, bürokratik, otoriter değerleriyle donanmış bu çizginin ağırlıklı olarak siyasal merkezdeki aktörleri kendilerini solda tanımlamalarına rağmen, solu sol yapan politikaların yaşadığı değişimi okumayacak kadar sığ bir sağ statükoya yaslanmışlardır. Küreselleşmenin ulusal ekonomilere sunduğu fırsatlarla riskleri eşitlikçi, adil bir model yaratma yönünde kullanma yerine, içe kapanmacı, dışlayıcı, uç milliyetçiliğe yaklaşan bir ulusalcı retoriği veri almayı da vatanseverlik saymıştır. Bölünme paranoyasıyla dayatmacı tek tip vatandaşlık karşısında, farklı kimlikleri demokratik koşullarda bir arada tutacak, yaşatacak projeleri ülkede demokrasinin birey yararına yaygınlaşıp, derinleşmesi taraftarı olarak bu çizginin aktörlerini pek göremedik. Hal böyle olunca, cumhuriyet ve laiklik fetişizmine kadar uzanan sınırlı siyaset tahayyülü ancak bu çizginin seçmen tarafından 22 Temmuz'da yine ana muhalefete yerleştirilmesine hizmet etmiştir.

²⁵ Ahmet İnsel; "Burjuva Demokratik Dönüşüm ve Sol", *Birikim*, Temmuz 2007, S.219, s.51-52.

²⁶ Fuat Keyman; "Merkez Sol ve Türkiye'nin Değişimi", *Radikal*, 26 Ağustos 2007.

6. CHP'li Merkez Sol: Nereden Nereye ve Ne Yapmalı?

Seçmenden son seçimde CHP'li merkez sola yönelen sınırlı destek, bu bloğun sosyoloji ile bağının koptuğunu, merkez solun ancak bu sosyolojinin yeniden inşası ile sistemde yeniden tutunabileceğini düşündürüyor. Yeniden insanın yolu büyük ölçüde yenilenmeden geçiyor, fakat burada da ciddi engeller dikkat çekiyor. Bugün merkez solun kendisini yenileyebilmesinin önündeki temel engellerden biri; ideoloji olarak içselleştirdiği Kemalizm'den toplumun, siyasetin geleceğini okuyabilecek herhangi bir önerme geliştirme potansiyeline sahip olmamasıdır. Bir ideoloji olarak Kemalizm'in toplum rehberliği "Evet, hayır"lara dayandırılırken, ancak bir devrimci siyasal pozisyon olarak Atatürkçülüğün harmanlanmasıyla sınırlı tutulacak "Hem-Hem de"ye dayanan sosyal-demokrasi Atatürkçülük ilişkisi, merkez solun toplum nezdindeki meşruiyetinin pekişmesine hizmet edebilir. Bu çizginin en temel yanılgılardan biri, Kemalizm'i açık ya da zımni bir eleştiriye tabi tutmayı Atatürkçülüğün inkârı olarak yorumlamaları. Oysaki bir ideolojik rehber olarak toplumla irtibatlanabildikleri yegâne enstrüman olarak ellerinde kalan Kemalizm, ancak beşte birlik seçmen için anlam ve önem ifade ediyor. Toplumun büyük çoğunluğu Atatürk'le kurduğu ilişkide onu tartışmasız devrimci önder olarak görüyor ve tercihleri "yaşayan Atatürkçülükten" yana. Fakat o ölçüde de bir parti ya da hareketle onu ve düşüncelerini özdeşleştirme yanlısı değil, partilerin ondan beslenmesine karşı. Bu anlamda yapılması gereken; yarının sosyal demokrasi vizyonunu yeniden inşa ederken, dünün devrimci Atatürkçülüğü'nü bugünün ve yarının gerçeklikleriyle harmanlamalarıdır.

Bugün gelinen noktada CHP başta olmak üzere, tüm partiler için örgütsel yeniden yapılanma zorunludur. Partiler gerek seçmen, gerekse örgüt düzeyinde kendi sosyolojik dokusunu çok iyi tanımalıdır. Geçmişteki Öymen ve Erdem yönetiminin ardından yarım bırakılan üyelik temelindeki örgütsel yeniden yapılanma projesinin hayata geçirilmesi gerekiyor. Nitekim bazı illerde üye sayısından daha az oy alınmışsa, bu kaçınılmaz bir yeniden yapılanma ihtiyacı doğurmuş durumda. Burada politik sosyolojik olanı yakalamak, "kim, kime niçin oy verdi" sorusunu yanıtlamak şart. Ayata'nın "Yeni Orta Sınıf"ta tabanı en güçlü olan partinin CHP olduğu saptaması önemli olmakla birlikte, bu sınıfın, sanayileşmiş, bilgi toplumu aşamasındaki ülkelerle karşılaştırıldığında sayısal olarak çok sınırlı kalması bugünün ve yakın geleceğin CHP'sini bu sınıfın kurtarmasına yetmiyor. Mutlaka emeğiyle

dışlananlar başta olmak üzere, CHP'nin ittifak kurması gereken yoksul ve yoksunlar, gelecekteki kurtuluş reçetesine dahil edilmeli.

Sonuç

22 Temmuz sonuçlarının ilan ettiği en yalın gerçeklik; seçmenin ideolojileri yok saymadığı, ama onun da ötesinde, kendisini yok olmaktan kurtarıp, iktisadi, politik ve toplumsal olarak var eden basit, fakat alternatif projelere oyuyla destek verdiğidir. Bu gerçeklik, üzerinde fazla düşünmeyi gerektirmeyecek kadar da basit aslında. Kitle, toplumdan doğan ve beslenen siyaset tahayyülleri karşısında, devletin resmi sivil-askeri aktör ve uzantısı politik aktörlerinin dayatmalarına hiçbir zaman destek vermemektedir.

Merkez solun sosyolojik doku erimesinin gerekçelerinden biri olarak, 80 sonrası genel anlamda sınıf, özel anlamda işçi sınıfının ve örgütlerinin, sendikaların yaşadığı değişim, zayıflamadan söz ediliyor. Küreselleşmeyle birlikte başkalaşım geçiren sınıf kategorilerinden yeni ve sadık müttefikler oluşturmaya engel yok aslında. Küreselleşme, tüketim toplumu, alışkanlıkları, ideolojilerin uğradığı itibar, referans kaybı gibi veri durumları yok saymasak da, yeni sosyal hareketler, oluşumlar, örgütlenmelerle solun irtibat kurmasının önünde engel de yok. Sivil toplum alanını dolduran dernek, vakıf, yurttaş girişimi, inisiyatifi gibi mikro sivil iktidar odaklarını, özellikle de emek, kadın, çevre, bilim odaklı olanları merkez solun kendi yanına çekmemesi için hangi nedenden söz edilebilir? Neden olmasa da, bunun için önce aktörlerinin sorması gereken bir soru var: "Biz kimiz, kimin için, ne istiyoruz?" Bu soruya yanıt verebilmek için, önce bu çizgide politika yapanların kendileriyle hesaplaşmaları, topluma, devraldıkları siyasi mirasa özeleştiri yaparak, hesap vermeleri gerekmektedir. Ancak bu yapılırsa, kutsallıkları rehber almadan, o mirası da yok saymadan, çağdaş, demokratik, özgürlükçü, kapsayıcı evrensel sol bir siyaset tahayyülü ile ileriye bakılabilir. Özellikle CHP mevcut, ideolojik, örgütsel zafiyetlerini aşmadan yoluna devam ettiği takdirde, çıkmaz sokaklarda kaybolacağından şüphe duymamak gerekir. Genelde merkez sol, özelde CHP ancak sosyal demokrat vizyonunu güncelleyip, derin ekonomik eşitsizliklerden, sınıfsal farklılaşmalardan usanmış bir toplumda öncelikli alternatif sol ekonomi politikaları ürettiği takdirde, tektipleşmiş, aynileşmiş sağ seçeneklerden ve partilerinden farklılaşıp, en azından sosyal demokrat eğilimli seçmen için cari bir parti haline gelebilir.

EK:1 PARTİLERİN İLLER BAZINDA 3 KASIM 2002 SEÇİMLERİ OYLARIYLA 22 TEMMUZ 2007 SEÇİMLERİ OYLARI ARASINDAKİ KORELASYON

		Bağımsız Adayların 2007 oyları	MHP 2007 oyları	Demokrat Parti 2007 oyları	Saadet Partisi 2007 oyları	GP 2007 oyları	CHP 2007 oyları	AKP 2007 oyları
DSP 2002 oyları	Pearson Cor.	-.207	,112	,312(**)	-,135	,493(**)	,538(**)	-,437(**)
	Sig. (2- tailed)	,063	,319	,005	,230	,000	,000	,000
DEHAP 2002 oyları	Pearson Corr.	,933(**)	-,612(**)	-,248(*)	-,381(**)	-,321(**)	-,503(**)	-,116
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,026	,000	,003	,000	,301
MHP 2002 oyları	Pearson Corr.	-,369(**)	,793(**)	-,093	-,043	-,058	,074	-,084
	Sig. (2- tailed)	,001	,000	,408	,705	,608	,511	,458
DYP 2002 oyları	Pearson Corr.	-,327(**)	,360(**)	,450(**)	-,048	,309(**)	,385(**)	-,326(**)
	Sig. (2- tailed)	,003	,001	,000	,671	,005	,000	,003
Saadet P. 2002 oyları	Pearson Corr.	-,008	-,328(**)	-,120	,661(**)	-,290(**)	-,471(**)	,579(**)
	Sig. (2- tailed)	,946	,003	,287	,000	,009	,000	,000
GP 2002 oyları	Pearson Corr.	-,428(**)	,283(*)	,294(**)	,060	,905(**)	,589(**)	-,370(**)
	Sig. (2- tailed)	,000	,010	,008	,592	,000	,000	,001
ANAP 2002 oyları	Pearson Corr.	,219(*)	-,150	,087	-,087	-,039	-,029	-,151
	Sig. (2- tailed)	,050	,181	,439	,439	,732	,800	,180
CHP 2002 oyları	Pearson Corr.	-,340(**)	,321(**)	,151	-,295(**)	,497(**)	,922(**)	-,578(**)
	Sig. (2- tailed)	,002	,003	,180	,008	,000	,000	,000
AKP 2002 oyları	Pearson Corr.	-,562(**)	,149	-,133	,484(**)	-,259(*)	-,223(*)	,709(**)
	Sig. (2- tailed)	,000	,183	,238	,000	,020	,046	,000
	N (il sayısı)	81	81	81	81	81	81	81

KAYNAKÇA

AYATA, Sencer; "22 Temmuz'da Ne Oldu? (Yazı Dizisi), Milliyet, 23-25 Ağustos 2007.

CHP SEÇİM BİLDİRGESİ; Cumhuriyet Halk Partisi Pusula '07,
<http://www.chp.org.tr/secim2007/index.php>

ÇELİK, Aziz; "22 Temmuz Aynasında AKP ve Sol", Birikim, Temmuz 2007, S.219.

İNSEL, Ahmet (2007); "Burjuva Demokratik Dönüşüm ve Sol", Birikim, Temmuz 2007, S.219, s.51-52.

KEYMAN, Fuat (2007); "Merkez Sol ve Türkiye'nin Değişimi", Radikal, 26 Ağustos 2007.

Milliyet, 12 Temmuz 2007.

Milliyet, 14 Temmuz 2007.

Milliyet, 15 Temmuz 2007.

Milliyet, 16 Temmuz 2007.

Milliyet, 17 Temmuz 2007.

Milliyet, 18 Temmuz 2007

Milliyet, 19 Temmuz 2007.

Milliyet, 21 Temmuz 2007.

Milliyet, 30 Temmuz 2007.

NORRIS, Pippa, EVANS, Geoffrey (1999); "Introduction: Understanding Electoral Change", (in) Critical Elections British Parties and Voters in Longterm Perspective, Sage Publications, London, 1999.

ÖZMAN, Aylin, COŞAR, Simten (2007); "Yok saymanın merkez-siyaseti: Dar alanda politik tercihler", Birikim, Temmuz 2007, S.219, s.14.

PARLA, Taha; Taha Parla'yla Söyleşi, Mesele (Kitap Dergisi), S:10, Ekim 2007

Radikal, 20 Temmuz 2007.

Radikal, 21 Temmuz 2007.

TOSUN, Gülgün E., TOSUN, Tanju (2007); "Voter preferences in Izmir from 3 November 2002 to July 2007 elections: Is there any changes in the election map" (Sabancı Üniversitesi'nce düzenlenen 22 Temmuz seçimleriyle ilgili workshop'ta sunulan bildiri, İstanbul, 30 Kasım-1 Aralık 2007.

TUNCER, Erol (2007) ; Seçim 2007, TESAV Yayınları, Ankara, 2007, İnternet Versiyonu: <http://www.sdd.org.tr>

YILMAZ, Murat; "CHP ve 22 Temmuz Seçimleri", Türkiye Günlüğü, S:90.